

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

Δζελάλ-εδδίν-ρουμῆ.

Μεταξύ τῶν μεγάλων ποιητῶν τῆς περσικῆς φιλολογίας καταριθμητέος ἀναντιρρήτως καὶ ὁ Δζελάλ-εδδίν-ρουμῆ. Διαπρέψας ὡς νομοδιδάσκαλος ἐν διαφόροις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πόλεσι κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς 13ης ἑκατονταετηρίδος, συνέστησε παρὰ τοῖς μωαμεθανοῖς θρησκευτικὴν τινα αἵρεσιν δερβισῶν τῶν ἐπικαλουμένων Μεβλεβῆ, οἵτινες πολυπληθεῖς ἀκόμῃ εἰσὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἰδίᾳ ἐν Περσίᾳ. Συνέγραψεν ἐν Διβάνιον ἡ λυρικὸν ποίημα ἐν ᾧ εὐρίσκομεν πλούτον μέγαν ἰδεῶν καὶ ζωηρὰν καὶ λίαν εὐτρόπελον φαντασίαν, περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς ζωῆς αὐτοῦ συνέταξε τὸ μέγα αὐτοῦ ποίημα, τὸ ἐπιγραφόμενον «Μεσνεβῆ-ι-σερῆφ», ἥτοι «ἱερὸν δίστιχον». Διὰ τοῦ ποιήματος τούτου τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπῆθανατίσθη παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις, αὐτὸς δ' οὗτος ὁ συγγραφεὺς γεραίρεται ἐν τῷ μωαμεθανικῷ κόσμῳ ὡς εἰς ἐκ τῶν μᾶλλον μεγαλοφυῶν ἀνδρῶν, ὁ δυνηθεὶς μετ' ἀπαρμύλλου εὐγλωττίας καὶ χάριτος ἵνα πραγματευθῇ τὰ ὑψηλότερα τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας ζητήματα καὶ παράσχῃ πλεῖστα ὅσα διδάγματα περὶ ἠθικῆς ἀσκητισμοῦ καὶ μυστικισμοῦ.

Ὁ Δζελάλ-εδδίν-ρουμῆ ὀνομάζεται μὲν Μουχαμμέδ, ἐπωνομεῖται δὲ τριχῶς: α') Μεβλὰ-τὰ, ἥτοι «Κύριος ἡμῶν», β') Δζελέλ-εδδίν, ἥτοι «δόξα καὶ μεγαλεῖον τῆς θρησκείας» καὶ γ') Ρουμῆ, ῥωμαῖος, διότι κατῴκησεν ἐπὶ ἄρκετόν διάστημα τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν Ἰκονίᾳ. Ἐγεννήθη τὸ 604 ἀπὸ Ἑγείρας (1226), τὴν 6ην τοῦ μηνὸς Ρεβί-ουλ-ἔββέλ ἐν Βάλχ, μιᾷ ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων πόλεων τοῦ Χορασάν. Πατέρα μὲν ἔσχε τὸν σοφὸν καὶ πολυῖστορα Σουλτάν-ελ-ουλεμὰ-Βεχὰ-εδδίν-βελέδ-ι-Μουχαμμέδ, μητέρα δὲ τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἄρχοντος τοῦ Χορασάν Ἀλα-εδδίν-Μουχαμμέδ, υἱοῦ τοῦ ἄρχοντος τοῦ Χοβαρέζμ. Ὁ πάππος αὐτοῦ Μουχαμμέδ τελευτήσας λίαν ἑνωρὶς ἐγκατέλιπε διετὴ ἔτι ὄντα τὸν πατέρα τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ Βεχὰ-εδδίν, ὅστις ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐδείκνυτο κάτ' ἅτας πλείστων πνευματικῶν καὶ φυσικῶν προτερημάτων. Αἱ πατρικαὶ αὐταὶ ἀρεταὶ συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ Δζελάλ-εδδίν, ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ βίος τούτου εἶνε στενῶς συνδεδεμένος μετὰ τοῦ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, δεόν ἵνα εἰπώμεν καὶ τὰ κατὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ.

Ὁ Βεχὰ-εδδίν πρωῒμως διέπρεψεν ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ φιλολογίᾳ καὶ τῇ ἐρμηνευτικῇ τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἐνεκα δὲ τοῦ μεγάλου πλούτου τῶν γνώσεων αὐτοῦ κατεῖχε καὶ τῆς ἐξόχου διδασκαλικῆς θέσεως ἣν ἐπὶ πολὺ διετήρησεν.

ὠνομάσθη κατὰ τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν «Σουλτάν-ελ-ουλεμᾶ», ἦτοι ἄρχων τῶν σοφῶν». Ἡ φήμη αὐτοῦ διεδόθη πανταχοῦ τοῦ Χορασάν καὶ πολλαχόθεν συνέρρεον μαθηταὶ ὅπως ἀκροάσωνται τῶν μαθημάτων αὐτοῦ. Προϊόντος τοῦ χρόνου ὁ Βεχά-εδδὴν ἐγένετο λίαν γνωστός παρὰ τοῖς τότε νομοδιδασκάλοις, ἰδίᾳ δὲ συνεσχετίσθη μετὰ δύο περὶ φήμων νομοδιδασκάλων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, τοῦ Ἰμάμ-φαχρ-εδδὴν καὶ τοῦ Ῥασητ-εδδὴν-φεναί.

Ὁ ἄρχων τοῦ Χοβαρέζμ ἐτίμα κατὰ πολὺ τὸν πολυμαθὴ Σουλτάν-ελ-ουλεμᾶ Βεχά-εδδὴν καὶ πολλάκις μετέβαινε πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ. Ἡ οἰκία τούτου ἦν πάντοτε ἀνοιχτὴ εἰς τοὺς διψῶντας τὴν τῆς ἀγλαοῦς μαθήσεως διψαν. Ἐνταῦθα ἔζη πνεῦμα ὅλως δημοκρατικόν, αἱ μαθηταὶ καὶ θαυμάσταί τοῦ διδασκάλου τὸν αὐτὸν εἶχον τίτλον καὶ τὰ αὐτὰ ἐκέκτηντο δικαιώματα, πᾶσα δὲ κοινωνικὴ ἢ πολιτικὴ διάκρισις ἐξηλείφετο ἅμα ὡς ὁ ἐπισκεπτόμενος παρήρχετο τὸν οὐδὸν τοῦ συνεντευκτηρίου. Οὕτω τὸ πλῆθος ἀθρόον προσήρχετο παρὰ τῷ Βεχά-εδδὴν, αἱ δὲ εἰς αὐτὸν ἀπαδιδόμεναι τιμαὶ ἐπεσκίασαν τὸ κυριαρχικὸν μεγαλεῖον τοῦ ἄρχοντος τοῦ Χοβαρέζμ καὶ ἐπέσυραν τὸν χόλον αὐτοῦ. Μικρὸς τις ὑπαινιγμὸς ἤρχεσεν ὅπως ὁ Βεχά-εδδὴν ἐννοήσῃ ὅτι ἡ περαιτέρω διαμονὴ αὐτοῦ ἐν Βάλχ δὲν συνῆδε πρὸς τὰ θελήματα τοῦ ἄρχοντος. Προετοιμάσθη λοιπὸν εἰς ταξείδιον, μετὰ δὲ τριακοσίων μαθητῶν καὶ μεγάλης ποσότητος βιβλίων ἐπῆλθεν ἐκ Βάλχ κατευθυνόμενος εἰς Βεγδάτην. Ἐκτακτος ὑποδοχὴ ἐγένετο αὐτῷ ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, τῶν κατοίκων ἐξελθόντων μετὰ τοῦ Σειχ-Βεχάδ-εδδὴν εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ, εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν πόλιν κατέλυσεν ἐν τῷ λυκείῳ Μουστανοκριέ, ἐνθα καὶ ἐποιήσατο δημοσίαν διάλεξιν πρὸς τὸ πλῆθος ὅπως εὐχαριστήσῃ αὐτό. Ἐκεῖθεν ὁ Βεχά-εδδὴν μετέβη εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς ἀραβικῆς χερσοννήσου Χεδζὰδ, ἐπισκεφθεὶς δὲ τὰς ἀγίας πόλεις Μέκκαν καὶ Μεδινὰν ἐπανέκαμψεν εἰς Δαμασκόν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει ὁ ἡγεμὼν Ἀτάρ παρετήρησε τὸν ἡμέτερον ποιητὴν Δζελάλ-εδδὴν καὶ θαυμάσας τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἀγχίνοιαν καὶ ἐτοιμότητα, ἠρώτησεν αὐτὸν ποίας ἦν ἡλικίας· ἐκεῖνος ἀπεκρίθη αἰεὶ νεώτερος τοῦ Θεοῦ κατὰ ἓν ἔτος». Ἐν τῇ φράσει ταύτῃ μετεχειρίσθη τὴν λέξιν Χουδὰ, ἦτοι Θεός, ἧς τὰ στοιχεῖα προστιθέμενα ἀριθμητικῶς ἀποτελοῦσι τὸν ἀριθμὸν 605. Καὶ ὧντως ὁ Δζελάλ-εδδὴν γεννηθεὶς τὸ 604 ἐδικαιούτο ἵνα εἴπῃ ὅτι ἦν νεώτερος τοῦ Θεοῦ κατὰ ἓν ἔτος. Ἐκ τῆς Δαμασκοῦ ὁ Βεχά-εδδὴν μετέβη εἰς Ἐρζενδζάν, ἐνθα ἐδίδαξεν ἐν τῷ λυκείῳ Ἰσμετις τὸ θεμελιωθὲν ὑπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ ἡγεμόνος Φάχρ-εδδὴν Ἰσμετῇ καλουμένης. Κατάπιν ὁ Βεχά-εδδὴν ἐδίδαξε διαδοχικῶς ἐν μὲν Ἀκ-σελῆρ τέσσαρα ἔτη, ἐν δὲ Κερμάνοις ἑπτὰ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει ὁ ἡμέτερος ποιητὴς Δζελάλ-εδδὴν φθάσας εἰς ἐνγλικιότητα ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ νομοδιδασκάλου Σερᾶφ-εδδὴν Λαλά τοῦ ἀπὸ Σεμαρκάνδης. Ὁ Βεχά-εδδὴν ἐδίδασκε πρὸ πολλοῦ μετὰ τοῦ υἱοῦ

αὐτοῦ ἐν Κερμάνοις, ὅτε ὁ ἡγεμὼν τοῦ Ἰκόνιου Ἀλᾶ-εδδὶν Κεϊκουδάδ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐκτιμῶν τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν ἄκραν πολυμάθειαν τοῦ Βεχᾶ-εδδὶν προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Ἰκόνιον. Ἀφικόμενος εἰς τὴν πόλιν ταύτην ὁ Βεχᾶ-εδδὶν ἔτυχε λαμπροτάτης ὑποδοχῆς, κατέκνησε δὲ ἐν τῷ λυκείῳ Ἐλ-τουνιά. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ὀριστικῶς ἐνασχολούμενος εἰς τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐπιστήμης μετὰ πολλῶν δὲ μάχθων καὶ λίαν καρποφόρον διδασκαλίαν ἐτελεύτησε τὸ 628 (1250).

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Δζελάλ-εδδὶν τοιοῦτον ἔχων περίδοξον πατέρα ἀπὸ τῆς νεαρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας ἐποδηγετήθη ἐν τῇ τερπνῇ τῶν μουσῶν ἀνατροφῇ, ἔχων δὲ φυσικὴν πρὸς μάθησιν βροπὴν, διηνεκῶς, ὡς λέγεται, ἐνησχολεῖτο περὶ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀραβικῆς φιλολογίας, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν νομικοθρησκευτικῶν ἐπιστημῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Βεχᾶ-εδδὶν, εἰς ἓκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Σεΐδ-Βουρχάν-εδδὶν-Μουχακκᾶκ ἦλθεν ἀπὸ Τερμουδ εἰς Ἰκόνιον. Παρατηρήσας δὲ τὰς ἐκτάκτους τοῦ Δζελάλ-εδδὶν προόδους ἐπὶ ἔτη διετέλεσε διδάσκαλος καὶ συνδαιτημὼν αὐτοῦ καὶ συνετέλεσεν οὕτω τὰ μέγιστα εἰς τὴν τελείαν πνευματικὴν τοῦ ἀνδρὸς μόρφωσιν. Ὁ Δζελάλ-εδδὶν ἦν μετρίου ἀναστήματος, καὶ ὀφθαλμοὺς μὲν εἶχεν ὑποφαίους, ὀφρῦς δὲ μέλανας καὶ ἀληθὲς ἐλλειψοειδὲς τόξον διαγραφούσας. Κατ' ἀρχὰς ἦν ροδόχρους τὸ χρῶμα, κατόπιν ὅμως ἐνεκα τῆς πολυχρονίου μελέτης εἶχε γαῖνη κιτρινωπός. Κατεῖχεν ἐτοιμότητα καὶ ὀξύδερκειαν πνεύματος, ἡ φαντασία αὐτοῦ ἦν ζωηροτάτη, ἡ δὲ διάνοια αὐτοῦ ἠρέσκετο ἐρευνῶσα τὰ ζοφερά μυστήρια τοῦ ὑψηλοῦ διανοητικοῦ κόσμου. Τοιοῦτος ἦν ὁ πρὸς τὸ θεῖον σεβασμὸς αὐτοῦ ὥστε πολλάκις ἔμενεν ἐπὶ πολὺν χρόνον βεθυθισμένος ἐν ἐκστάσει μηδόλως φροντίζων περὶ τὰ ἑαυτοῦ καὶ τῶν περιστοιχούντων αὐτόν. Διηγοῦνται ὅτι εἰς τοιαύτας ποτὲ βεθυθισμένος μεταφυσικὰς μελέτας δὲν ἐκαθέσθη οὐδόλως ἐπὶ δέκα πέντε ἡμέρας· ἀλλὰ νομίζων ἑαυτὸν ὡς κοινωνήσαντα διὰ τῆς μελέτης μετὰ τοῦ θεοῦ ἠρξάτο ἐκ τῆς ἀφάτου αὐτοῦ χαρᾶς ποιούμενος περιστροφικὰς κινήσεις, ἐν ᾧ εἰς ἓκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἔπαιζεν ἀρμονικῶς τὸν αὐλόν. Ὁ διηνεκὴς οὗτος ἐπὶ δεκαπενθήμερον περιστροφικὸς αὐτοῦ χορὸς ἐκώλυσεν αὐτὸν ἀπὸ πάσης τροφῆς ὅτε δὲ ἐτελείωσεν ἡ δεκάτη πέμπτη ἡμέρα, ὁ μὲν χορὸς οὗτος κατέπαυσεν, ἐκεῖνος δὲ κατὰ τὰς ἱεράς ταύτας στιγμὰς ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἔλαβε γνῶσιν πάντων τῶν κανόνων, δι' ὧν κατόπιν ἐθεμελίωσε τὸ τάγμα ἢ τὴν αἵρεσιν τῶν δερβισῶν Μεθλεβή. Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ σπουδαίου τούτου γεγονότος τὸ τάγμα τῶν δερβισῶν τούτων, ὅπως παρατηρεῖται ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Τουρκίας, ποιεῖται ἐν εἵδει προσοχῆς χορὸν κυκλικὸν δις τῆς ἐβδομάδος, διαρχοῦντα ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν. Εἰς δερβίσης παίζει αὐλόν, ἕτερος τύμπανον, ἕτεροι δύο ἄδουσι παρακολουθοῦντες τὰς ρυθμικωτάτας καὶ ἀρκετὰ περιέρχους κινήσεις τῶν λοιπῶν συνεταίρων. Ὁ Δζελάλ-εδδὶν εὕρισκετο ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ δόξης αὐτοῦ, ὅτε ὁ

περιώνυμος Σέμο-εδδίν Τιβρηζῇ ἦλθεν εἰς Ἰκόνιον ὅπως ἀποτρέψῃ τὸν Δζελάλ-εδδίν τῆς αἵρέσεως ἣν ἤθελε νὰ θεμελιώσῃ καὶ ἐπαναγάγῃ αὐτὸν εἰς τὴν εὐθεΐαν καὶ ἀληθῆ ὁδόν. Εὗρεν αὐτὸν κατὰ πάντα τέλειον, ἐθαύμασε τὴν πολυμαθειαν, τὰς φυσικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ ἤρξατο μετ' αὐτοῦ θεολογικὰς συζητήσεις. Ἀναφέρεται δὲ ὅτι ἡμέραν τινὰ τοσαύτη σφοδρὰ συζήτησις εἶχεν ἀρχίσαι μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν, τόσον δὲ ἰσχυρὰ καὶ οἶονεὶ ἐκπληκτικὰ ἦσαν τὰ περὶ Μωάμεθ ἐπιχειρήματα τοῦ Δζελάλ-εδδίν, ὥστε ὁ Σεμό-εδδίν κατεπτοημένος καὶ λίαν συγκινηθεὶς ἔπεσεν ἐκτάδην κείμενος. Ἀμέσως ὁ Δζελάλ-εδδίν προσέδραμεν εἰς ἐπικουρίαν τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ, λέγεται δὲ μάλιστα ὅτι μία ἀπλὴ ἐπιψαυσις τοῦ Δζελάλ-εδδίν ἤρκεσεν ὅπως ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ ἀναλάβῃ τὴν χρῆσιν τῶν αἰσθήσεων. Ἐκτοτε οἱ δύο οὗτοι μεγάλοι ἄνδρες συνεδέθησαν διὰ στενοτάτης καὶ θερμοτάτης φιλίας, δὲν ἀπεχωρίσθησαν δὲ εἰμὴ ὅτε ὁ λαὸς ἤρξατο διαδίδων ἐν Ἰκόνιῳ πλείστας ὅσας κακοβούλους φήμας παρεξηγῶν τὴν οἰκειότητα καὶ θερμὴν αὐτῶν ἀγάπην. Ἐνεκα τούτου ὁ μὲν Σεμό-εδδίν ἀνεχώρησεν ἐκ Δαμασκοῦ, ὁ δὲ Δζελάλ-εδδίν ἐγκαταλιπὼν τὴν διδασκαλίαν τῶν νομικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐπιστημῶν ἐπεδόθη εἰς τὴν μουσικὴν. Μετὰ τινα χρόνον εἰς ἐκ τῶν μᾶλλον ἀγαπητῶν αὐτῷ μαθητῶν ὁ Χισάμ-εδδίν παρεκάλεσε τὸν Δζελάλ-εδδίν ἵνα συγγράψῃ ποίημά τι ἔμμετρον ἐν εἴδει τοῦ Ἀλλαχῇ-ναμὲ ἢ τοῦ Μαντίκ-ἐν-ταῆρ. Ὁ Δζελάλ-εδδίν ἀπήντησεν ὅτι περὶ τοιούτου τινος ἔργου εἶχεν ἤδη σκεφθῇ καὶ ὅτι μάλιστα ἔγραψεν ἄρκετὸν μέρος αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα λέγων ἔδειξε τῷ Χισάμ-εδδίν ἐν μέρος τοῦ Μεσνεβῆ-ι-σερήφ, ὅπερ ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ στίχου :

Ἄκουσον πῶς καὶ διατί τὸν κάλαμον λαμβάνω
ὁ βίος μας εἶνε σκληρὸς, παράπονα θὰ κάνω.

Ἐφθάνε μέχρι τοῦ στίχου :

Κατόπιν ὧσων εἶπα τὸ στόμα θὰ σιγήσῃ
καὶ ὁ Θεὸς στὸν κόσμον γαλήνην ἄε χαρίσῃ.

Μετὰ τὴν συνεννόησιν ταύτην μαθητοῦ καὶ διδασκάλου ὁ Δζελάλ-εδδίν μετὰ μεγίστου ζήλου ἐξηκολούθησε τὴν συγγραφὴν τοῦ Μεσνεβῆ-ι-σερήφ, εἰς ὃ τοσοῦτον ἑαυτὸν ἀφιέρωσεν ὥστε πολλάκις ὀλοκλήρους νύκτας διετέλει ὑπαγορεύων εἰς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ τοὺς θεοπνεύστους καὶ πλήρεις ἐμβριθῶν ἰδεῶν στίχους. Οὕτω συνεπληρώθη τὸ ἐκ 40000 στίχων συνιστάμενον πελώριον τοῦτο ἔργον ὅπερ διήρηται εἰς ἑξ βιβλία.

Ἦρξατο συγγράφων τὸ πρῶτον βιβλίον κατὰ τὸ 659 ἢ 660 (1282) ἔχων ἡλικίαν 66 ἐτῶν, συνεπλήρωσε δὲ τὸ ἕκτον βιβλίον κατὰ τὸ 672 εἰς ἡλικίαν περίπου 78 ἐτῶν. Λέγεται ὅτι ὁ Δζελάλ-εδδίν συνέγραψε καὶ ἕτερον ποίημα ἐκ 3000 στίχων, ἀλλ' οὐδὲν περὶ τούτου ἀκριβὲς γινώσκουμεν.

Κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς αὐτοῦ, αἱ μαθηταὶ καὶ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ἠρώ-

τησαν ποῖος ἔσεται ὁ διάδοχος καὶ ἀρχηγὸς τῶν δερβισῶν Μεβλεβή, ἐκεῖνος δὲ ὑπέδειξεν ὡς ἄξιον τοιαύτης περιωπῆς τὸν ἀγαπητὸν αὐτοῦ μαθητὴν Χισάμ-εδδίν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει Δεκεμβρίου 10 1888.

Ἀχιλλεὺς Σρηστέδης.

Α'

ΑΠΛΟΪΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

περὶ μεγαλοφρόνων καὶ ὑψηλοφρόνων ἀνθρώπων, ἀφηρημένως
περὶ μεγαλοφροσύνης καὶ ὑψηλοφροσύνης.

Ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ ἀναπτύσσονται πάθη κακίας καὶ ἀρετῆς, σχετικῶς μὲ τοὺς διέποντας αὐτὴν πολιτικοὺς νόμους καὶ θρησκευτικὴν διδασκαλίαν· ἐκ τῆς κακίας καὶ ἀρετῆς, ὡς ἐκ ῥίζης ἢ κέντρου ἀναφύονται ἢ ἀναφαίνονται τρόποι τινι ἰδιαίτεροι ὡς κλάδοι καὶ κλωνάρια, τὰ ὅποια δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ὅχι πάθη, ἀλλὰ προτερήματα καὶ ἐλαττώματα, λόγου χάριν, ὡς εἶνε, ἀνδρεία καὶ δειλία, ἐγκράτεια καὶ ἀκράτεια, σωφροσύνη καὶ ἀφροσύνη, δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, φιλαργυρία καὶ ἀσωτία, δυσπιστία καὶ ἀπιστία (τὸ ὀρθῶς πιστεῦειν καὶ παραλόγως ἀπιστεῖν)· μεγαλοφροσύνη καὶ ὑψηλοφροσύνη, συγκεκριμένους μεγαλόφρων καὶ ὑψηλόφρων· πιθανὸν τὰ τελευταῖα νὰ θεωρηθῶσι μᾶλλον τοῦ πρώτου μεμακρυσμένου τοῦ κέντρου (τῆς ὑψίστης ἀρετῆς).

Ἡ διάκρισις τῶν δύο τελευταίων τοῦ μεγαλόφρονος καὶ ὑψηλόφρονος, περὶ ὧν ὁ λόγος, πρέπει νὰ διασαφισθῇ, ὁ λόγος ἀπαιτεῖ τὸ τοιοῦτον, ἵνα ἀποδώσῃ ἐκάστῳ τὸ ἀνήκον· διότι ἐκ τῆς συγκεχυμένης ἐννοίας τῶν λέξεων πολλάκις ἀδιαφόρως καὶ εὐκρίτως ἢ ἀμφοτέροι ἀπαιτοῦνται ἢ ἀμφοτέροι ψέγονται ἢ ἀντὶ νὰ ἐπαινῇται ὁ μεγαλόφρων ψέγεται, ἐπαινεῖται δὲ ὁ ὑψηλόφρων, ἀντὶ νὰ ψέγηται· ἐνώπιον λοιπὸν καλῶς ἐννοουμένης ἐλευθέρως κοινωνίας, δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν τἀνήκοντα ἐκάστῳ, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ἀμφοτέροι ζῶσιν ἐν κοινωνίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ ἐνεργοῦσιν, εἴτε ὡς ἀπλοῖ πολῖται, εἴτε, ὡς ἠθικὰ πρόσωπα (ἄρχοντες).

Καθ' ἡμᾶς οἱ ὑψηλόφρονες, καίτοι ζῶντες ἐν κοινωνίᾳ καὶ ἔχοντες εἰς πλείστας περιστάσεις τὰς αὐτὰς φυσικὰς καὶ ἠθικὰς ἀνάγκας μὲ τοὺς κοινωνοῦντας, οὐχ ἥττον περιφρονοῦσιν αὐτούς· εἰσὶν ἀκατάδεκτοι, ἂν συγχωρῇται ἡ λέξις, σοβαροὶ καὶ ἀγέρωχοι πρὸς τοὺς ἄλλους· τὸν ἐν αὐτοῖς λόγον, εἰ δὲν ἦνε κάτοχοι γραμματικῆς παιδείας, διατηροῦσιν ἐνδομύχως ἢ ἀγνοοῦντες τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ, ἢ ἂν ἦνε πεπαιδευμένοι, διδάσκαλοι καὶ κα-